

בבית המשפט המחוזי בחיפה

המ' (חיפה) 23231/97

ת"א (חיפה) 1206/95

20.11.91

לפני השופט : עודד גרשון

1. יונה גרנות

2. דניאל גרנות

נגד

1. חברת החשמל לישראל בע"מ

החלטה

השופט עודד גרשון:

1. תקנה 92 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד – 1984 (להלן - "התקנות") קובעת לאמור:

"92. בית המשפט או הרשם רשאי, בכל עת, להתיר לכל אחד מבעלי הדין לשנות או לתקן את כתבי טענותיו בדרך ובתנאים הנראים צודקים, וכל תיקון כזה ייעשה לפי הצורך, כדי שבית המשפט יוכל להכריע בשאלות שהן באמת השנויות במחלוקת בין בעלי הדין; תיקון של טענה עובדתית או הוספתה, טעונים הגשת תצהיר המאמת את העובדות."

מהם העקרונות שצריכים לעמוד לנגד עיני בית המשפט בבואו לדון בבקשה לתיקון כתב טענות שאותו מבקשים לאשר כתביעה ייצוגית?

האם יש מקום לאבחנה בין בקשה לתיקון כתב טענות "רגיל" לבין כתב טענות שאותו מבקשים לאשר כתביעה ייצוגית?

אלו הן השאלות העומדות ביסוד ההחלטה שלהלן. ההחלטה ניתנת במסגרת בקשתם של המבקשים להרשות להם לתקן את כתב התביעה הייצוגית שהוגש על ידם ואשר טרם אושר כתביעה ייצוגית.

2. פירוט ההליכים

א. ביום 29.8.95 הגישו המבקשים לבית משפט זה תביעה ייצוגית לפי חוק הגנת הצרכן תשמ"א – 1981 (להלן - "החוק") ולפי תקנה 29 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד – 1984 (להלן - "התקנות") (ת.א. 1206/95).

המבקשים טענו כי סכום התביעה הייצוגית לפי החוק הוא 564,120,000 ₪, סכום התביעה לפי תקנה 29 הוא 846,180,000 ₪, וסכום תביעתם האישית הוא 765 ₪.

ב. יחד עם הגשת התביעה הגישו המבקשים בקשה לאישור התביעה כתביעה ייצוגית לפי החוק (המר' 3261/95) ובקשה לאישור התביעה כתביעה ייצוגית לפי תקנה 29 (המר' 3262/95).

ג. טענתם של המבקשים בכתב תביעתם היא כי הם לקוחות של המשיבה מזה כ- 30 שנה וכי הם צורכים באופן קבוע את המוצר המיוצר על ידה, היינו, חשמל.

המשיבה, כך נטען, נוהגת לחייב את צרכניה בתשלום עבור החשמל שהם צורכים באמצעות חשבון הנשלח אליהם אחת לחודשיים (ביחס לצרכנים רגילים) ואחת לחודש (ביחס לצרכנים גדולים). את קריאת המונים מבצעת המשיבה באמצעות עובדיה או קבלנים מטעמה, והחשבון מונפק אחת לחודשיים או אחת לחודש.

עוד נטען כי –

"במקרים רבים מבוצעת קריאת המונה רק פעם או פעמיים בשנה וחיוב חשבונו של הצרכן נעשה לפי הערכת הצריכה הממוצעת של הצרכן אחת לחודשיים".

עוד נטען בכתב התביעה כי בכל חשבון המונפק על ידי המשיבה מופיע חיוב המכונה על ידי המשיבה "תשלום קבוע" וכי חיוב זה "משתנה מדי פעם, ככל הנראה, עקב עליית מדד יוקר המחיה". כך, בחשבון שהנפיקה המשיבה לחודשים יולי-אוגוסט 1995 עמד "התשלום הקבוע" הנ"ל על סך של 13.40 ₪ בצירוף מע"מ, ובסה"כ 15.67 ₪.

המשיבים הוסיפו וטענו כי בחשבונו האחרונים שהנפיקה המשיבה פורט בגב החשבון מידע על עניינים שונים הנוגעים לעסקיה ובו, בין היתר, נאמר לגבי מהותו של "התשלום הקבוע" כדלקמן: "תשלום קבוע – תשלום חודשי קבוע בשקלים, לכיסוי העלויות שאינן תלויות בכמות החשמל שצרך הלקוח, והן – עלויות קריאת מונה החשמל המותקן ללקוח ועלויות הפקת החשבון וגבייתו".

כן עלה מן המידע שהובא בגב החשבונו, כאמור לעיל, כי למשיבה לא פחות מ 1,500,000 (מליון וחצי) לקוחות ביתיים.

המבקשים טרחו, חישובו ומצאו כי המשיבה גובה, רק מלקוחותיה הביתיים, סכום של כ. 140,000,000 ש"ח בשנה עבור מה שמכונה על ידה "עלות קריאת המונים והפקת חשבון החשמל וגבייתו".

המבקשים טוענים כי הסכום הנ"ל הינו "סכום עצום" שאין, ולא יכול להיות כל קשר בינו לבין עלויות קריאת המונים ועלויות הפקת החשבון וגבייתו.

לטענת המבקשים פועלת המשיבה מכוח זיכיון שהוענק לה וכי על פי הזיכיון הותר לה לגבות מצרכניה תשלום רק בגין צריכת החשמל, על פי צריכתם, ולא בגין דבר אחר. עלות קריאת המונים והפקת חשבון החשמל וגבייתו, טענו המבקשים, הן עלויות הכלולות או חייבות להיות כלולות במחיר הקילוואט לשעה, שעל פי צריכתו מחויב חשבון הלקוח וכי למשיבה אין כל זכות לגבות תשלום נפרד בגין עלויות קריאת מונה החשמל המותקן ללקוח ועלויות הפקת חשבון וגבייתו.

המבקשים טענו כי סכום "התשלום הקבוע" הנ"ל מוגזם ובלתי סביר. ואינו עומד בשום יחס לעלויות שיש למשיבה, בפועל, בגין קריאת המונים, הפקת החשבונו וגבייתם.

המבקשים טענו כי –

"(...)לנתבעת אין כל זכות לחייב (את חשבונם. ע.ג.) ואת חשבונם של שאר לקוחותיה, בגין "תשלום קבוע" עבור "עלות קריאת המונה והפקת החשבון וגבייתו", כביכול, וכי בכל מקרה עלות זו מגעת לשיעור של כעשירית בלבד מהשיעור אותו גובה הנתבעת בפועל(...)".

המבקשים טענו כי בגביית "התשלום הקבוע", כאמור, מטעה המשיבה את צרכניה ו/או מנצלת את מצוקתם בניגוד לאמור בסעיפים 2-3 לחוק. הואיל והחיוב בגין "התשלום הקבוע" נעשה במסגרת החשבון השוטף של צריכת החשמל אין ללקוח כל ברירה אלא לשלם את החשבון במלואו, שאם לא יעשה כן תנותק אספקת החשמל לחצרו. המשיבה, כך נטען, מנצלת את מצוקתם של צרכניה וכופה עליהם תשלום שאין הם חייבים לשלמו.

המבקשים טענו כי מעשיה הנ"ל של המשיבה נעשים תוך הפרת הוראות החוק ומהווים עוולות נוספות לפי פקודת הנזיקין.

המבקשים טענו כי התקיימו במקרה זה התנאים הדרושים לאישורה של התביעה כתביעה ייצוגית הן לפי החוק והן לפי תקנה 29.

3. הבקשה

בבקשה שלפני, המר' 23231/97, עותרים המבקשים להתיר להם לתקן את כתב התביעה הייצוגית שהוגש על ידם (ת.א. 1206/95) כך שיוסף לו פרק נוסף שיוכתר כ"תובענה ייצוגית לפי חוק ההגבלים העסקיים".

המבקשים עותרים בבקשתם להרשות להם לכלול בכתב התביעה האמור עילת תביעה נוספת, על פי חוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח – 1988 (להלן - "חוק ההגבלים העסקיים"), כפי שתוקן בחוק ההגבלים העסקיים (תיקון מס' 2), התשנ"ו – 1996 (להלן - "תיקון מס' 2"), שנתקבל בכנסת ביום 5.3.96, ובחוק תובענות ייצוגיות (תיקוני חקיקה), התשנ"ו – 1996 (להלן - "תיקוני החקיקה"), שנתקבל בכנסת ביום 1.5.96.

עילת התביעה שאותה מבקשים העותרים לכלול בכתב תביעתם המקורי היא, בתמצית, כדלקמן: המשיבה הינה "בעל מונופולין" כמשמעות מונח זה בחוק ההגבלים העסקיים. היא מנצלת את מעמדה כבעל מונופולין ופוגעת בציבור כיוון שהמחיר שאותו היא גובה מצרכניה בגין "התשלום הקבוע" בחשבון החשמל שהיא מנפקת להם, הינו בלתי הוגן. זאת, לאור חוות דעתו של הכלכלן המומחה פרופ' צ'מנסקי.

מעשיה של המשיבה, כך נטען, מהווים עוולה גם על פי חוק ההגבלים העסקיים ועל כן עותרים המבקשים להתיר להם לתקן את תביעתם הנ"ל על ידי הוספת עילה חדשה זו.

4. טענות המבקשים

בא כחם המלומד של המבקשים, עו"ד מיכאל מאירסון, טען כי מן הדין לקבל את הבקשה הואיל והצורך בתיקון לא נולד בשל רשלנות של המבקשים. מדובר בהוספת עילת תביעה חדשה שכל כולה נולדה ונוצרה רק לאחר הגשת כתב התביעה בשל תיקון חוק ההגבלים העסקיים, כאמור לעיל.

עו"ד מאירסון טען כי היענות לבקשה תייעל את הדיון שכן אנו מצויים בשלב שהבקשות לאישור התובענה הייצוגית טרם נדונו והתיקון המבוקש יביא לכך שכל העילות הנטענות יידונו במסגרת תביעה אחת. ממילא, טען עו"ד מאירסון, זכאים המבקשים להגיש תביעה נפרדת ומה טעם יש באילוצם של המבקשים לנקוט הליך נפרד, דבר שיביא לבזבוז זמן מיותר של בית-המשפט ושל הצדדים? ממילא, אמר, מסכת הראיות שתובא בפני בית המשפט הינה אחת הן לעניין התביעה המקורית והן לעניין התיקון המבוקש ועל שום כך חזר על הבקשה ובקש להיענות לה. עו"ד מאירסון הוסיף וטען כי לדעתו אין מקום לכך שיחול דין שונה לעניין תיקונה של תביעה ייצוגית לעומת תיקון תביעה רגילה.

אחר שמיעת תשובתו של עו"ד ליפשיץ, כפי שתובא להלן, בקש עו"ד מאירסון להרשות למבקשים להוסיף טענה נוספת בעניין חוסר סבירות קביעתה של הרשות שקבעה את המחירים.

5. טענות המשיבה

בא כוחה המלומד של המשיבה, עו"ד משה ליפשיץ, בקש לדחות את הבקשה.

עו"ד ליפשיץ טען כי "המבחן העיקרי בבקשה מסוג זה הוא סיכוייה של התביעה מבחינה משפטית". לדבריו, הואיל ולא חברת החשמל היא הקובעת את תעריפיה, ויש פרוצדורה לעשות כן קבוע בחוק משק החשמל תשנ"ו – 1996, הרי ש"ממילא לא יכולה להתקיים כאן העילה של קביעת מחירים. מי ש'קבע' איננה חברת החשמל אלא הרשות".

עו"ד ליפשיץ טען כי התיקון בחוק ההגבלים העסקיים לא הוליד למבקשים עילה חדשה כטענתם. בא כוח המשיבה הוסיף וטען כי המבקשים השתהו בהגשת בקשתם. הבקשה הוגשה רק 11 חודשים לאחר תיקון חוק ההגבלים העסקיים.

כן טען בא כוח המשיבה כי הוספת העילה על פי חוק ההגבלים העסקיים אינה מתיישבת עם עילת תובענה ייצוגית לפי תקנה 29. בהקשר זה היפנה בא כוח המשיבה לתקנה 72 לתקנות.

בהתייחסו לבקשה להוסיף טענה נוספת לעניין חוסר סבירות קביעתה של הרשות המוסמכת, טען עו"ד ליפשיץ כי מן הדין לדחות בקשה זו בשל שני טעמים:

ראשית, משום שזהו עניין לבקשה נפרדת ומשום שייתכן שהיועמ"ש ירצה, במקרה כזה שבו מותקפת קביעת הרשות, להתייצב בהליכים. שנית, פירוש הדבר הוא שאין בסיס לטענות שטענו המבקשים בתביעתם וכי עתה מסכימים המבקשים שלא המשיבה היא זו שקבעה את המחירים.

6. דיון

א. הסוגיה המשפטית הנוגעת לתביעות ייצוגיות, מצויה עדיין בשלבי התהוות והתפתחות. על שום כך ועל שום היותה של הסוגיה סבוכה, אמר כבוד הנשיא ברק בעניין טצת ואח' נגד זילברשץ ואח' כדלקמן:

"(...)הסוגיה של התביעה הייצוגית היא סבוכה. נמצאים אנו בישראל בתחילת הדרך בעניין זה. בית משפט זה טרם פיתח תורה כללית בשאלת התובענה הייצוגית. מן הראוי הוא אפוא, כי את צעדינו הראשונים בתחום התובענה הייצוגית נצמד בזהירות" (רע"א 4556/94 רמי טצת ואח' נגד אברהם זילברשץ ואח', פד"י מט' (5) עמ' 774, בעמ' 791).

נראה לי כי הזהירות שעליה ממליץ כבוד הנשיא ברק לעניין הטיפול בתביעות ייצוגיות דרושה גם מקום שמתבקש סעד של תיקון תביעה ייצוגית כמו זה שבו עסקינן.

ב. ואולם, נקיטת זהירות היא עניין אחד והקפדה יתרה הינה עניין אחר.

לאחר ששקלתי את טענות באי כוח הצדדים, נראה לי כי מן הדין לקבל את הבקשה.

אינני תמים דעים עם בא כוח המשיבה על כך ש"המבחן העיקרי לבקשה מסוג זה הוא סיכוייה של התביעה מבחינה משפטית". גם כאשר מדובר בבקשה לתיקון תביעה ייצוגית השיקול העיקרי צריך להיות נעוץ בשאלה אם, כאמור בתקנה 92 לתקנות, התיקון נחוץ כדי שבית המשפט יכריע בשאלות שהן באמת השאלות השנויות במחלוקת בין בעלי הדין.

יש לזכור כי ההליך של תביעה ייצוגית מתייחד בכך שעצם הגשת התביעה הייצוגית לבית המשפט, כשלעצמה, איננו מלמד כי תביעה זו אכן תתברר לגופה.

התובע זקוק עדיין לאישורו של בית המשפט ואם לא יינתן אישור כזה, לא ישתכלל כתב הטענות לכדי "תביעה ייצוגית".

לפיכך גם טענותיו של בא כוח המשיבה על כך שלא המשיבה קובעת את המחירים אלא הרשות עושה כן, אינן צריכות להוביל למסקנה שלא להיענות לבקשה. עניין זה יתברר ויוכרע לגופו לאחר שמיעת טענות באי כוח הצדדים במסגרת השאלה אם לאשר את התביעה כתביעה ייצוגית אם לאו. סבורני כי לא יהיה זה נכון למנוע את תיקון כתב הטענות על יסוד נימוק זה, שהוא נימוק

לגוף העניין, כאשר טרם נשמעו טענות בעניין זה. די בכך שלכאורה נחוץ התיקון כדי להעמיד שאלה שבמחלוקת בין הצדדים לדיון. נראה לכאורה כי אם העובדות הנטענות בכתב התביעה הן נכונות כי אז, שוב לכאורה, יש בפעולתה של המשיבה משום ניצול לרעה של מעמדה ומשום קביעת מחיר בלתי הוגן.

לפיכך, נראה לי כי תיקון התביעה כמבוקש, יעמיד להכרעה שאלה אמיתית השנויה במחלוקת בין הצדדים.

לכאורה נראה כי העובדות שיהיה צורך להוכיחן לצורך ההליך המקורי לא תהיינה שונות כלל, או לא לפחות לא תהיינה שונות באופן משמעותי, על פי כתב הטענות המתוקן.

מסקנתי היא, על כן, שהיענות לבקשה אכן תתרום לייעול הדיון ולמניעת בזבזו של זמן מיותר שיידרש לצורך נקיטת הליכים נוספים אם הבקשה תדחה.

ג. אינני סבור כי מן הדין לדון במסגרת הנוכחית בשאלה אם יש משום סתירה בין תביעה על פי חוק ההגבלים העסקיים לבין תביעה על פי תקנה 29. אני סבור כי גם עניין זה צריך להתברר במסגרת הדיון בבקשות לאישור התביעה גופן. בשלב זה אינני מביע כל עמדה ואתייחס לטענות לכשנגיע לנקודה הזו.

ד. אינני סבור כי בנסיבות העניין, כאשר הבקשה הוגשה כ- 11 חודשים לאחר תיקון חוק ההגבלים העסקיים השתהו המבקשים יתר על המידה באופן שצריך להוביל את בית המשפט למסקנה כי יש לדחות את בקשתם. הדבר נכון במיוחד משום שממילא טרם נדונו וטרם הוכרעו הבקשות לאישור התביעה כתביעה ייצוגית (המרצות 3261/95 ו- 3262/95).

ה. אני מסכים עם עו"ד ליפשיץ כי אין להיעתר לבקשתו של בא כוח המבקשים להוסיף טענה נוספת בעניין חוסר הסבירות. זאת, משום הצורך בהגשת בקשה נפרדת כנדרש על פי תקנה 92 לתקנות.

7. סוף דבר

א. לאור כל האמור לעיל, אני מתיר את תיקון התביעה כמבוקש. כתב תביעה מתוקן יוגש תוך 15 יום מהיום, ויחד עמו תוגש גם בקשה לאישור התביעה הייצוגית לפי חוק ההגבלים העסקיים. אני קובע את כל הבקשות לאישור התביעה הייצוגית לדיון לגופן ליום 03.02.98 שעה 09.30.

ב. בנסיבות העניין אינני רואה מקום לפסוק הוצאות לאף אחד מן הצדדים. עניין זה יידון בסוף הדרך.

פיסקה 7 של החלטה זו הושמעה בפומבי בנוכחות עו"ד משה ליפשיץ ועו"ד דרור טימור בשם המשיבה ועו"ד מיכאל מאירסון בשם המבקשים.

20.11.97